

Opomenutí Moravy

Z redakční pošty

V Praze dne 4. 5. 2014
Vážení pánové Jiří Kube a Pavle Šmolíku,
se zájmem jsem si přečetl v posledním Psalteriu otištěný dotazník „Posvátá hudba 50 let po koncilu“ s Vašími odpověďmi na jednotlivé otázky.

Ve svém vcelku podrobném popisu situace v naší liturgické hudbě jste podle mého názoru všeobecně zapomněli na moravský fenomén, (Morava je nám Pražákům přeci jen poněkud vzdálenější), a co mě osobně velmi mrzí, nezminili jste ani kroměřížskou iniciativu FORFEST.

O skladatelích liturgické hudby jste napsali, že „rostou jako dříví v lese“, ovšem to se mi líbí. Hlásím se tedy k tomu i já, jako vyskolený skladatel jsem zřejmě taky takové „dříví“, ovšem přeci jen se na mé cestě objevilo pár dobrých učitelů, na které bych teď rád vzpomněl. Ti mě „zušlechtovali, roubovali a pěstovali“. Bohužel situace nejen v liturgické hudbě, ale v kultuře obecně je už mnoho let tragická, studenti vážné hudby mají jen minimální naději na uplatnění ve svém oboru. Takže nejen já, ale celá řada mých bývalých spolužáků se dnes živí dnes docela jinou profesí, než k čemu byla vyskoleni, a ti nejmenší mladí nejspíš bohužel dopadnou podobně.

Měl jsem jako student JAMU v Brně štěstí, když krátce po mé konverzi začínali na hudební fakultě vyučovat pedagogové jako Zdeněk Pololáník, Rudolf Růžička, Vratislav Bělský, Lubomír Mátl, Arne Linka, řádným docentem katedry skladby pak byl nezapomenutelný František Emmert.

Nebyl nám vzdálený ani dr. Jiří Sehnal, jehož mnohé přednášky na hudební vědě Masarykovy univerzity jsme také rádi navštěvovali. Právě tito lidé mají velké zásluhy na duchovní formaci skladatelů a koncertních umělců v Brně v 90. letech 20. století.

Mým profesorem skladby byl Zdeněk Zouhar (*1927, †2011), je mi tedy nejbližší. Autor mnoha vážných varhanních skladeb, menších preludií, tokát, chrámových předeher, několika mší, několika pastorel, kantát i dvou velkých oratorií, také několika cyklů písní, sborových skladeb, překrásných úprav lidových písní a koled. Je to moc nebo málo? Pro mě je Zdeněk Zouhar dobrý skladatel mimo jiné i duchovní hudby. A nechápu, proč se dnes na jeho hudbu pro kostel pomalu zapomíná...

Pokud hledáme naše skladatele liturgické hudby za posledních 50 let, je tu František (Gregor) Emmert (*1940). Všichni, kdo jej znají, potvrzují, že na něho jako autora duchovní hudby prostě NESMÍME zapomínat. Emmert patří k nejvýznamnějším učitelům kompozice v naší zemi, jeho kompoziční třídou na JAMU prošly desítky

současných autorů artificiální hudby. Jako hluboce věřící skladatel vytvořil obsáhlé dílo v liturgickém oboru, napsal 5 velkých oratorií na duchovní texty, několik kantát, rekviev, moteta, řadu mešních ordinárií, mešní propria (varhany a zpěv) pro všechny tři cykly liturgického roku, duchovní písně a žalmy, několik cyklů modliteb a mariánských písní a mimo jiné také 25 velkých symfonií, často na duchovní texty (například Symfonie č. 22 „Laudate Dominum“, Symfonie č. 23 „Věčný Jeruzalém“ aj.). V roce 2013 obdržel za svou práci od České biskupské konference Řád sv. Cyrila a Metoděje.

František Emmert je nyní profesorem JAMU; ze větší polovina jeho symfonií zůstala dosud neprovedena a jeho duchovní hudba je téměř neznámá, to je pro mě prostě nepochopitelné. Jediné díky festivalu Forfest v Kroměříži alespoň některé skladby mohly zaznít, řadu písní má v repertoáru pěvkyně Stella Maris Dvořáčková, ta je snad zpívá i v zahraničí. Emmert je asi nejdále v poznání, jak by měla vypadat nová „pokoncilní“ liturgická hudba – a kdo nezná hudbu Františka Emmerta, podle mě vůbec nezná naši současnou liturgickou hudbu!

Více je v církevních kruzích známý skladatel a varhaník Zdeněk Pololáník (*1935). Jeho písně najdeme v Jednotném kancionálu, dále je autorem varhanních preludií, tokát, také koncertu pro varhany, několika velkých oratorií a kantát na biblické texty, sborů, několika mší, řady duchovních písní. Na JAMU jsme si prosadili výuku předmětu „duchovní hudba“, a právě Zdeněk Pololáník byl tehdy přizván, aby jako externí pedagog tento předmět přednášel. Hraje se dneska jeho hudba v kostelích? Řekl bych – nemnoho. Písně z kancionálu často slyším, sólové písně s varhanami jen málokdy a nějaké rozsáhlejší kompozice varhanní nebo mše jen výjimečně. Opět je to pro mě jen těžko pochopitelné...

Dalším z pedagogů JAMU byl v 90. letech 20. stol. Rudolf Růžička. Jakožto skladatel zaměřený na elektroakustickou a computerovou hudbu patřil za dob komunismu k osobám dosti režimem pronásledovaným. Díky jeho hlubokému zájmu o liturgii vznikly neobvyklé duchovní (elektroakustické) skladby: Crucifixion, Creation, Missa, Rosa sepulcreti a jiné. Na Forfestu v Kroměříži jsme několikrát zapojili tento typ hudby přímo do liturgie a bylo to vždy přijato dobře. Růžička se neohlíží na tradici naší duchovní hudby. Hledá a předkládá zcela novou formu, zcela nový výraz. Je duchovním skladatelem v jiném smyslu, než jsme zvyklí to chápat. Chvála Bohu za tuto odlišnost, která může být tolik

inspirativní pro nás všechny!

V každém lichém roce probíhá na Forfestu v Kroměříži uměnovědné kolokvium na téma „Duchovní proudy v současné umění“. Je tam prostor i pro otázky liturgické hudby, o nichž tedy jsme diskutovali poměrně často. Duchovní a liturgická hudba se objevila jako zásadní téma v příspěvcích těchto autorů (alespoň pokud se pamatují): Alexandr Hůla, Bohuslav Korejs, PhDr. Vojtěch Mojžíš, Radek Rejšek, Ilja Hurník, Mgr. František Fridrichová-Raueová, P. doc. František Kunetka, P. Pavel Ambros SJ, MgA Tomáš Pálka, PhDr. Milan Slavický, Prof. Pavel Slezák, Mgr. Petr Matuszek, PhDr. Jaroslav Štátný. Sám jsem referoval na kolokviu o duchovní tvorbě skladatelů Otto A. Tichého a Jaroslava Krčka.

Všechny texty lze dohledat na internetu anebo v tištěných sbornících, které pravidelně po každém kolokviu vycházejí.

Ještě bych se chtěl zmínit o jednotlivých pozoruhodných moravských koncertech, na které si pamatují. Například v roce 1999 bylo na Forfestu provedeno oratorium Josefa Blatného „Lotr po pravici“ (klavírní výtah), a na dalším koncertě „Biblické písně“ Františka Emmerta. V roce 2000 na autorském koncertu Zdenka Zouhara zazněly ukázky z několika jeho mší a další duchovní skladby. Při bohoslužbě pak zazněla Missa Restituta skladatele Pavla Smutného (o blahoslavené Marii Restitutě, ne o restitucích!) a byly provedeny písně Františka Emmerta na slova sv. Terezie z Lisieux.

Roku 2001 zazněla při bohoslužbách malá „Mše“ Františka Emmerta a druhý den „Missa vinea crucis“ Ilji Hurníka. „Missa brevis“ Zdenka Lukáše a „Credo“ Jiřího Temla zazněly v koncertním provedení roku 2002, koncertně byly provedeny „Laudetur Jesus Kristus“ Jiřího Temla a „Magnificat“ Lukáše Hurníka.

V roce 2003 se podařilo zorganizovat nejnákladnější koncert v historii Forfestu, provedena byla II. symfonie „Pašijová“ Pavla Zemka pro sóla, velký sbor a orchestr, hráli Filharmonie Bohuslava Martinů Zlín, zpívali Moravští madrigalisté, dirigoval Petr Chromčák. Při bohoslužbách toho roku zazněly skladby: Pavel Kyas, „Missa brevis sine Gloria“ a „Missa brevis“ Antonína Tučapského.

V roce 2004 byla koncertně provedena „Missa mussitata“ Jana Grossmanna.

V roce 2006 byla koncertně provedena „Missa piccola“ Jiřího Temla a dále působivé „Ave Maria“ Pavla Zemka. V roce 2007 zazněla koncertně „Missa“ Rudolfa Růžičky.

V roce 2008 jsme mohli slyšet „Sakrální madrigaly“ Radka Dočekala a varhanní preludium pro 4. neděli postní Jaroslava

Šťastného. A tak bychom mohli pokračovat dále. Podle mých zkušeností asi tak 50% této současně liturgické hudby mohou hrát a zpívat i neprofesionální hudebníci (typicky např. Zouhar, Tučapský, Teml, Hurník, většina skladeb Emmertových aj.), druhá polovina skladeb ovšem vyžaduje náročné technické vybavení, kterým disponují jen profesionální hudebníci.

Uvádím takové podrobnosti proto, aby bylo jasné, že kvalitních skladeb a autorů liturgické hudby máme u nás dostatek, je z čeho vybírat, a kdo chce, může tuto hudbu slyšet každoročně na kroměřížském Forfestu.

Vážení pánové Jiří Kube a Pavle Šmolíku, s Vašími odpověďmi na dotazník jsem nebyl spokojený především proto, že jste zapomněli na Moravu. Jelikož Psalterium je časopis s celostátní působností, čekal bych od Vás systematictější pohled. Přijměte tento dopis jako malé doplnění toho, co ve Vašem článku jistě chybělo. Popisují zde situaci v brněnské a olo-moucké diecézi, jak jsem ji mohl poznat (v posledních desetiletích) na vlastní oči. Věřím, že ty informace Vás budou zají-mat, a přijmete je s pochopením...

V úctě – Pražák a „dříví v lese“

Jan Vrkoč

POZNÁMKA REDAKCE:

Děkujeme kolegovi Vrkočovi za doplnění moravských skutečností, se kterými rádi seznamujeme i naše čtenáře. Nicméně náš text zveřejněný v minulém čísle si nekladl za cíl přinést přehled o duchovní hudbě na celém území naší republiky.

Cíle byly dva: Zaprvé seznámit čtenáře s existencí a obsahem dotazníku a za druhé seznámit je s našimi (JiKu a PŠ) odpověďmi (podle našeho názoru subjektivními, leč poučenými) za oblasti našeho působení, kam Morava určitě nepatří. Informace o moravské duchovní hudbě můžeme našim čtenářům poskytovat pouze tehdy, když nám je někdo k zveřejnění nabízí.

Nicméně dotazník si zjevně kladl za cíl dobrat se zpracováním subjektivních leč poučených odpovědí nějakých objektivních pohledů. A to jak na úrovni národní, tak celosvětové, a proto jsme k odpovědím přistoupili tak, jak jsme k nim přistoupili. Nepochybují o tom, že ČBK se s prosbou o vyplnění dotazníku obrátila i na ostatní organizace, které u nás (a zejména na Moravě) působí, a které se, jak věřím, zase nevěnovaly situaci v Čechách, o které zase ony nemohou mít informace tak bezprostřední, jako máme my. Jejich odpovědi neznáme, ale rádi je zveřejníme, pokud nám budou k zveřejnění nabídnuty.

Potěšilo nás, že výše uvedený ohlas byl jediným (částečně) negativním ohla-sem, který do redakce dorazil, a to ještě ostří výtky směřovalo do oblasti, kterou jsme si sami ani za úkol nekladli. A kdo mlčí, ten souhlasí.

Hudební jaro u dominikánů

Klášter dominikánů v Praze byl dějištěm průkopnického hudebního projektu.

Minulý víkend proběhla akce pořádaná Klášteřem dominikánů v Praze a Spolkem pro zvelebení staré hudby, s názvem Hudební jaro u dominikánů. Představila duchovní i světskou hudbu konce 18. století, a jak napovídá podtitul „**klíčení nového stylu**“, zaměřila se na stylová specifika tohoto krátkého období, v kterém doznívalo baroko a formovaly se nové hudební směry. Skalní posluchači, kteří absolvovali všech pět koncertů, získali opravdu překvapivý vhled do tohoto nesmírně rozmanitého kvasu.

Páteční koncert v barokním refektáři zasvěcený především světským kantátám **Niccolo Jommellio** nechal rozeznit barevnou dynamickou hudbu, která oslnila svou kvalitou a moderností. Zázitek podtrhl strhující výkon francouzské zpěvačky argentinského původu **Barbary Kusa**, která svým temperamentem a neuctahajícím proudem invence proměnila hodinový koncert v okamžik. Její hudební splynutí se skvěle doprovázejícím souborem smyčců a basso continua vytvořilo dojem, že emoce a nadšení jsou nakažlivé (Jana Chytilová, Jiří Sycha, Ivo Anýž, Libor Mašek, Alena Höničová). Jejich podání duchovní árie ze žalmu Beatus vir, kde Barbara Kusa klouzala ze závratných výšek do hlubokého tónu s lehkostí a všeobjímajícím klidem, nechalo skutečně posluchače zažít, jaké to musí být, je-li člověk blahoslaven. S Barbarou Kusou se v letošním roce setkáme v Čechách ještě jednou, jako s lektorkou sólového zpěvu na mezinárodní letní škole duchovní hudby **Convivium 2014**.

V sobotu vystoupila nevidomá zpěvačka **Pavla Flámová (Čichoňová)** s velmi zřídka uváděným a velmi obtížným repertoárem **Žalmů C. P. E. Bacha**. Její úžasná pěvecká technika, ale i skvělá deklamace německého textu a hypnotizující vnitřní síla vytvořily ojedinělý působivý zážitek.

Jako z jiného století působily skladby W. A. Mozarta (ač napsané prakticky ve stejné době), které zazněly na večerním koncertě v podání čtyřčlenného souboru z Basileje (Anne Freitag, Anaïs Chen, Martina Bischof a Daniel Rosin). Flétnový kvartet a Divertimento zahráli s opravdu nevidanou technickou jistotou, přirozeností a hlubokým muzikantským vkusem. Očista pro každého, kdo tato vpravdě repertoárová díla slyšel již mnohokrát.

Flétnové sonáty C. P. E. Bacha tentokrát v podání moderních fléten Jana Ostrého a Sylvie Schelingerové s doprovodem skvělého basso continua (Libor Mašek, Alena Höničová) prozářilo konec víkendu radostí a pohodou.

Celá akce dozněla na večerní **bohoslužbě v neděli 1. června** v nádherném kostele sv. Jiří, v jejímž rámci premiérově zazněla část Jommellioho mše. Hybatelem a tvůrčím duchem celého Hudebního jara byla cembalistka, klavíristka a hudební badatelka **Alena Höničová**, která pro návštěvníky Hudebního jara i znovuobjevila a z dobového opisu spartovala Jommellioho mši. Celkově lze shrnout, že Hudební jaro u dominikánů byl mimořádně zdařilý počín, který se bez ohledu na malometrážní rozměr může umělecky i dramaturgicky řadit po boku

komorních řad předních evropských festivalů. České dominikánské provincii v čele s provinciálem **Benediktem Mohelníkem** patří velký dík za osvětlené přijetí a podporu takového záměru. Klášter to nepochybně otevřelo i té části veřejnosti, která nebyla pravidelným návštěvníkem bohoslužeb. Zdařilá akce v duchu dominikánské tradice vzdělanosti a nejlepších kulturních církevních tradic v podpoře umění.

Marika Pečená

psalterium